

De oorlogsschuld (multicultureel gezien)

Columns - 19 december 2016 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

‘Die Duitse oorlogsschuld’, zegt ze, ‘die voel ik ook’. Ze glimlacht er wat verlegen bij, een beetje vreemd klinkt het immers wel uit de mond van een jonge Aziatische vrouw, eind twintig. Ze heeft Chinese migranten als ouders, vertelt ze me, maar ze is zelf opgegroeid in Duitsland. En daar is ze zo goed geïntegreerd dat ze zich als Duitser nu schuldig zegt te voelen voor de Holocaust.

Het gesprek was ineens op ‘de oorlog’ gekomen, of eigenlijk: over welke betekenis die voor jonge Duitsers zou moeten hebben. Ik was er vandaag zelf over begonnen, omdat mijn 4-jarige dochter - half-Duits, half-Nederlands - laatst had gevraagd wie Hitler was. We waren in een historisch museum, en toen, volkomen onverwacht, kwamen de eerste vragen los: wie waren die soldaten, wat deden die?

Ik redde me er nog goed uit; vanaf nu heet Hitler bij ons ‘de boze man’ die door opa is verjaagd, maar mijn Duitse vriendin kondigde me alvast aan dat dit nog maar het begin zal zijn. Ergens rond het 11de levensjaar schijnt het namelijk voor ouders confronterend te kunnen worden, als hun Duitse kinderen thuiskomen van de geschiedenisles op school met vragen over ‘hun’ schuld aan de Holocaust.

Het Duitse Holocaust-onderwijs is dan ook al jaren een thema onder wetenschappers: want dient dat niet eens gemoderniseerd te worden, moet er meer afstand tot de ‘schuldvraag’ komen, of juist niet? Niet alleen sterven de laatste direct betrokkenen uit - daders en slachtoffers -, maar er wonen ook bijna 20 miljoen burgers met een zogeheten *Migrationshintergrund* in Duitsland, van wie de meesten zich helemaal niet aangesproken voelen als het over Duitsland in de oorlog gaat.

Dit jaar is het Holocaust-onderwijs een heikel politiek onderwerp geworden, nu door de vluchtelingen het integratiethema boven aan de agenda is komen te staan. Ongeveer vijf miljoen van Duitslands migranten zijn moslims, en een deel van hen krijgt thuis een anti-Israëlische mening mee. Die kan echter ook in antisemitisme omslaan, waardoor de mening van deze migranten ineens lijnrecht staat tegenover dat wat in Duitsland geoorloofd is. Dat was tot voor kort een

thema dat liever niet openlijk werd besproken - kritiek op moslims kan immers snel het verwijt van racisme opleveren - maar nu is dit 'geïmporteerde antisemitisme' door een reeks incidenten hoog op de agenda komen te staan.

Als de Chinese Duitse me naar mijn mening over Holocaust-onderwijs vraagt, moet ik daarom aan Thomas de Maizière denken, de stichtelijke Duitse CDU-minister van Binnenlandse Zaken. Integratie in de Duitse samenleving, zei hij begin december in Berlijn, betekent ook dat vluchtelingen moeten 'begrijpen' welke betekenis de Holocaust voor hun nieuwe thuisland heeft.

De Maizière zei het nogal terloops, maar hij voegde hiermee wel iets cruciaals toe aan het sterk gepolariseerde debat over nationale identiteit dat sinds de komst van de vluchtelingen in Duitsland woedt. Twee kampen staan hier tegenover elkaar: de linkerkant van de politiek wil niet verder gaan dan een zogeheten *Verfassungspatriottismus*, waarbij trouw aan de grondwet voor nieuwelingen voldoet. Maar de rechterkant eist volledige aanpassing aan de Duitse *Leitkultur*.

Wat die cultuur dan precies is, wordt er niet bij gezegd, op wat gestamel over Goethe, Beethoven en de kerk na. Met de opmerking van De Maizière is duidelijk dat volgens de christen-democraten een 'gevoel voor de specifieke Duitse verantwoordelijkheid' ook bij een moderne Duitse identiteit hoort. Alleen: hoe hij dit concreet in het onderwijs voor zich ziet, ook voor niet-moslims, vertelt hij er helaas niet bij.

Misschien zou de Chinese Duitse voor de minister wel de ideale migrant zijn. Maar zelf kan ze haar integratiemodel niet aanraden, zegt ze: ze lijdt onder haar schuldgevoelens. Ze vroeg me daarom wat ik mijn kinderen later ga vertellen. Ik dacht daar tot nu toe heel Hollands pragmatisch over: Bach en Beethoven hebben ze er met hun Duitse paspoort bij gekregen, en als ze zich schuldig gaan voelen voor de Holocaust, zeg ik gewoon dat ze Nederlanders zijn. Maar ineens begreep ik dat het toch niet zo eenvoudig gaat worden.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/19386/de-oorlogsschuld-multicultureel-gezien>